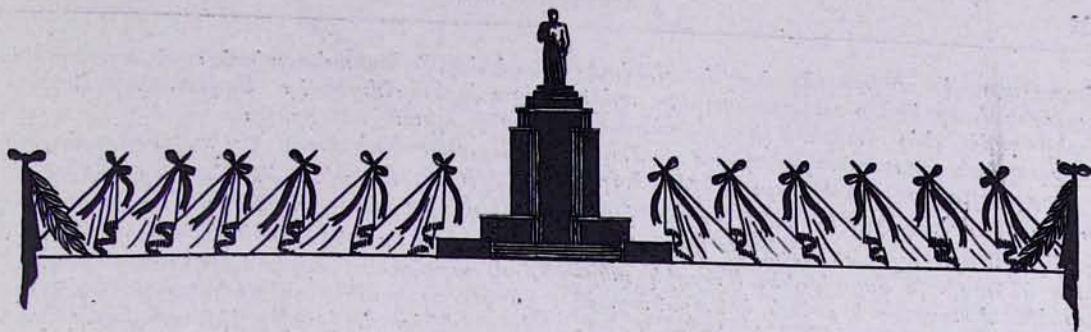

Ս. ՄԵԼԻՔ-ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍԳՈ ՕՐԵՐԸ

Մեծ ուսուցիչ և առաջնորդ Իոսիֆ Վիսսարիոնովիչ Ստալինի մահվան բոթը կայծակի արագությամբ տարածվեց Սովետական Հայաստանի քաղաքներում ու գյուղերում, անասելի վիշտ պատճառելով ամենքին:

Դժվար է բառեր գտնել նկարագրելու այն, ինչ զգաց ու ապրեց հայ ժողովուրդը Սովետական ողջ երկրին պատած ծանր վշտի օրերին:

...Անցյալում մեր ժողովուրդը շատ է վիշտ կրել: Սակայն նրա սովետական շրջանի պատմությունը բնորոշ է նրանով, որ մեր ժողովուրդը մտնելով երջանիկ կյանքի ճանապարհը, իսպառ մոռացավ իր դարավոր վշտերը:

Ստալին...

Որքա՞ն թանկ է ու հարազատ այս անունը ամեն մի ազնիվ, իր Հայրենիքին ու ժողովրդին նվիրված հայի սրտին:

Մարդկային պատմության մեջ հայտնի բոլոր այն անձինք, որոնք որեւէ առիթով առնչվել են ունեցել մեր երկրի հետ, եղել են թշնամիներ, ասպատակողներ, եղել են հարստահարողներ:

Նույնիսկ եվրոպական դիվանագիտության հին գալլերը, որոնց տնօրինման էր հանձնրված Հայկական հարցը, մեր ժողովրդի ամենանենգ թշնամիները հանդիսացան նրանով, որ իրենց կեղտոտ նպատակների համար խաբեցին ու չարաշահեցին նրա նվիրական բաղձանքները, նրա վստահությունը և դրանով իսկ բնաջնջման սոսկալի աղետի մատնեցին այդ ժողովուրդին:

Նվ միայն երկու հոգի, մարդկության նորագույն պատմության երկու ամենապայծառ անձինք, այն պահին, երբ մեր տառապալ ժողովուրդը գտնվում էր կործանման անդունդի եզրին, բարեկամական ձեռք մեկնեցին նրան և ի լուր ամբողջ աշխարհի հայտարարեցին:

«Ինչ գնով էլ լինի՝ պե՛տք է փրկել Հայաստանը...»:

Այդ անձինք Վ. Ի. Լենինը և Ի. Վ. Ստալինն էին, մեր ժողովրդի ամենամեծ բարեկամները, նրա ազատարարները:

Ստալին...

Այդ անունը հավետ կհիշվի մեր ժողովրդի պատմության մեջ այն էջերից ի վեր, որոնցով սկսվում է նրա ազատ, անկախ ու երջանիկ կյանքի պատմությունը:

Այդ անունը խորին երախտագիտությամբ կարտասանի ամեն մի հայ, քանի հինավուրց Արարատի ստորոտներին կապրի մեր ժողովուրդը:

Այդ անունը շուրթերին, մեր ժողովուրդը աննախընթաց չափերով շենացրեց իր Մայր Երկիրը, հասավ իր տնտեսության և կուլտուրայի շտեմնված ծաղկման ու բարգավաճման:

Այդ անունը սրտում, հայ ժողովուրդը, սովետական մյուս ժողովուրդների եղբայրական ընտանիքում, վստահ ու համարձակ կընթանա դեպի ավելի լուսաշող բարձունքներ:

Մարտի 6-ին, 7-ին, 8-ին և 9-ին ռեսպուբլիկայի բոլոր գյուղերում, գործարաններում, հիմնարկներում, ուսումնական հաստատություններում տեղի ունեցան աշխատավորների սգո ժողովներ: Հանդես գալով այդ ժողովներում, ամենատարբեր խավերի ներկայացուցիչներն արտահայտում էին իրենց անսահման կսկիծը ծանր, անփոխարինելի կորստի առթիվ և հույս հայտնում, որ Սովետական կառավարությունը, մեծ Ստալինի ղեկավարներն ու աշակերտները, անսասան ու վստահ առաջ կտանեն երկրի ղեկավարման գործը և հաջողությամբ կիրադրեն նրա բոլոր պատգամները:

Ժողովներում ընդունված բանաձևերում աշխատավորները հայտնում էին իրենց անսահման սերն ու նվիրվածությունը դեպի

հարազատ կառավարությունը և հավաստիացնում, որ իրենք պատրաստ են ամեն ջանք գործ դնել հայրենի երկրի հետագա զարգացման ու առաջադիմության համար:

Խորը սուգ էր պատել այդ օրերին հայոց աշխարհին: Դադարել էր ամեն երգ ու խընդուկուն, որն այնքան հատուկ է սովետական կենսուրախ ժողովրդին: Մարդիկ դարձել էին մտազբաղ և ավելի կենտրոնացած: Բոլորի դեմքերին դրոշմված էր ծանր թախի-

նակներով: Կառավարական տան աշտարակի վրա խոնարհված էր Սովետական Հայաստանի պետական դրոշը:

Առանձապես ծանր էր ու ցնցող մարտի 9-ը՝ Ի. Վ. Ստալինի թաղման օրը:

Այդ օրը կեսօրվա պահին, երբ Մոսկվայում տեղի էր ունենում Ի. Վ. Ստալինի թաղման արարողությունը, Հայաստանի քաղաքներում ու գյուղերում մարդկանց հոծ բազմություններ հավաքվել էին ուղիորարձրա-

Երևանի աշխատավորությունը մարտի 9-ին, Ի. Վ. Ստալինի մոնումենտ-ֆանդակի մոտ

ծի կնիքը: Ազո ժողովներում թե փողոցում, տանը թե աշխատանքի վայրում մարդիկ չէին կարողանում պատահած դժբախտության մասին խոսել առանց արցունքների:

Հիմնարկների, գործարանների, ուսումնական հաստատությունների և բնակելի տների ճակատներին ծածանվում էին դրոշակները՝ երիզված սգո ժապավեններով, ամբողջված էին Ի. Վ. Ստալինի նկարները՝ սև շրջա-

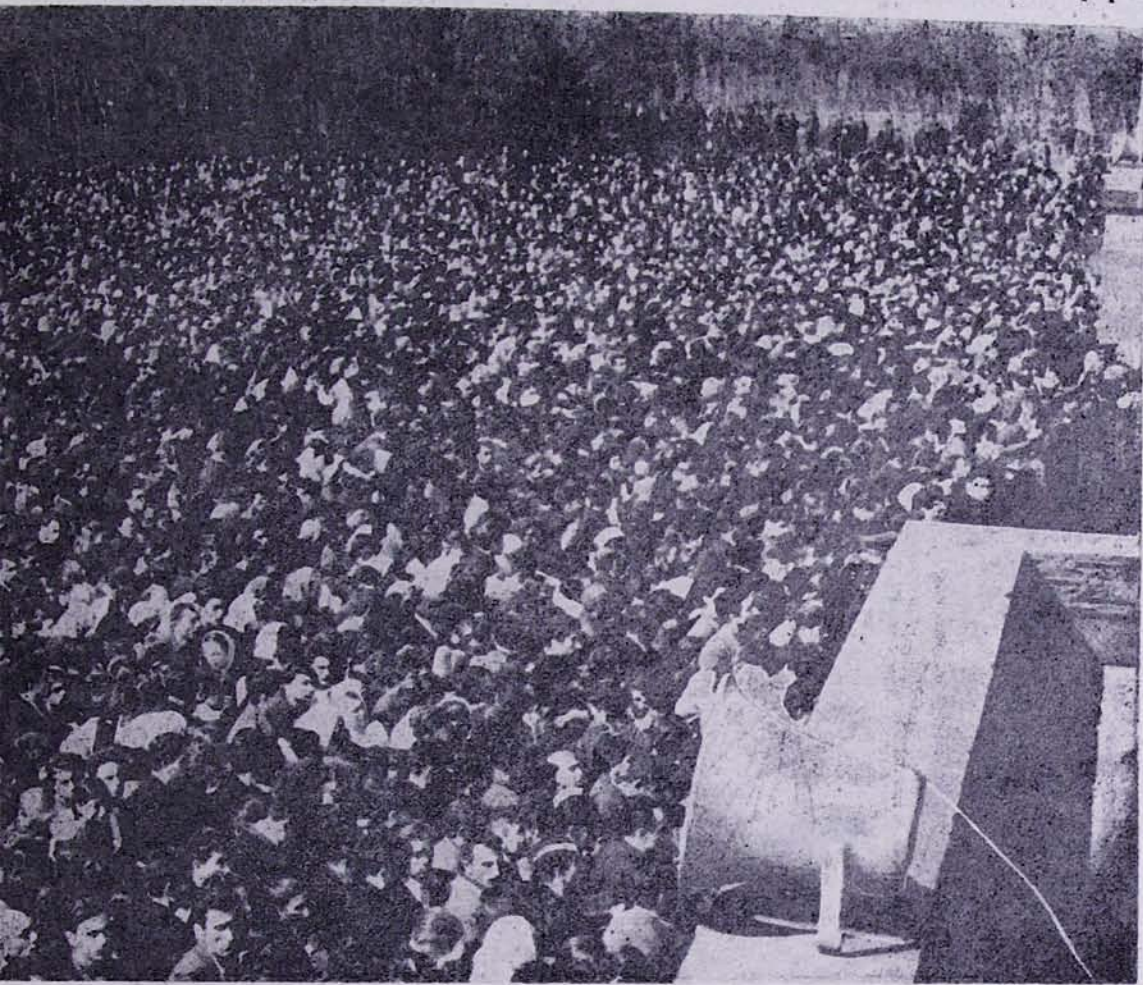
խոսների մոտ՝ լսելու Կարմիր հրապարակում տեղի ունեցող սգո միտինգի հաղորդումը:

Այդ պահին Երևանի Լենինի հրապարակում, ինչպես ասում են, ասեղ զցելու տեղ չկար: Վիթխարի հրապարակը և նրան կից փողոցները լեփ-լեցուն էին մարդկանցով: Տասնյակ հազարավոր մարդիկ՝ բանվորներ, ծառայողներ, մտավորականներ, ուսանողներ, դպրոցականներ ինքնաբերաբար, ներ-

քին մի ուժգին մղումով հավաքվել էին այս-տեղ, կարծեք ներկա լինելու թաղմանը, իրենց վերջին հրաժեշտը տալու այն մարդուն, որի անունը մոտ երեք տասնյակ տարի ոգեշնչել է բոլորին ամեն տեսակի սրբաբարոյությունների, վերջին հրաժեշտը տալու հայ ժողովրդի մեծագույն բարեկամին, նրա ազատարարին:

Լուս է հրապարակը: Չկա ոչ մի շարժում, ոչ մի ձայն, ոչ մի աղմուկ: Ռադիոյով լսվում

ենք Լ. Պ. Բերիայի և Վ. Մ. Մուրտուլի ճառերը, որոնք համակված էին մեծ վճռակա-նությամբ և վստահությամբ՝ անսասան շա-րունակել իրենց անմահ ուսուցչի և առաջ-նորդի սրբազան գործը, ներկա եղողներն ընդունեցին խորին գոհունակությամբ: Մեծ Ստալինի մերձավորագույն ղինակիցների խոսքերը հնչում էին որպես սփոփանք ժո-ղովրդի համար, որպես սպեղանի նրա վշտա-հար սրտին, խոսքեր, որոնք գոտեպնդում և

ում է Առաջնորդի քաղման առթիվ Կարմիր հրապարակից տրված ռադիոնաղորդումը:

է միայն սգո մեղեդին Մոսկվայի Կարմիր հրապարակից:

Ահա լուեց նաև մեղեդին: Լսվում է Սովետական Միության Մինիստրների Սովետի նախագահ Գ. Մ. Մալենկովի ճառը: Նա հրաժեշտի խոսք է ասում մեծ Ստալինի դա-գադի մոտ:

Սովետական կառավարության նոր նախա-գահի, ինչպես նաև նրա առաջին տեղակալ-

հավատ էին ներշնչում առ այն, որ Լենինի ու Ստալինի դրոշը գտնվում է վստահելի ձեռքերում:

Ցերեկվա ուղիղ ժամը 1-ն է տեղական ժամանակով: Ռադիոն ազդարարում է, որ Սովետական կառավարության և պարտիայի ղեկավարները Ի. Վ. Ստալինի դագաղը բարձրացրած տանում են դեպի դամբարան: Հրապարակում գտնվող մարդիկ բոլորն

անխտիր հանում են գլխարկները և մնում քարացած, գլխիկոր: Անվերջ հնչում է սգո մեղեդին... Շատերի կրծքից պոռթկում է զուսպ հեկեկանքը...

Այդ պահին Քանաքեռի սարալանջից որոտում է հրանոթային համազարկը: Որոտին խառնվում են զործարանների և շոգեքարշների աղեկտուր, բեկբեկուն սուլոցները: Քաղաքում հինգ բուսիկով դադարում է ամեն երթևեկություն:

Ոչ պակաս հուզիչ էր տեսարանն այդ օրը Քանաքեռի սարալանջի նոր, ընդարձակ զբոսայգում, ուր գտնվում է Ի. Վ. Ստալինի հուշակապ մոնումենտ-քանդակը:

Օրվա երկրորդ կեսին այստեղ էին եկել տասնյակ հազարավոր երեանցիներ: Մարդիկ անվերջ շարանով մոտենում էին մոնումենտի պատվանդանին, մի պահ կանգնում լուռ, գլխիկոր, նայում առաջնորդի բրոնզյա վիթխարի քանդակին ու հեռանում արցունքը աչքերին, վիշտը սրտերում:

Շատերը պատվանդանին դնում էին թարմ ծաղիկների փունջեր և պսակներ: Ահա մոտենում են մի խումբ դպրոցականներ: Նրանք բերում են թարմ ծաղիկներից իրենց ձեռքով հյուսած մի գեղեցիկ ծաղկեպսակ, որը

խնամքով տանում և դնում են պատվանդանին:

Դպրոցականներին հաջորդում է զինվորական վաշտը: Դրանք հայկական զորամասերից մեկի մարտիկներն են իրենց հրամանատարի գլխավորությամբ: Զինվորական հատու քայլերով նրանք մոտենում են մոնումենտին և կանգ առնում: Կսվում է հրամանը: Բոլորը պատվի են առնում: Շարքից դուրս են գալիս մի խումբ մարտիկներ և իրենց հետ բերած հսկայական ծաղկեպսակը տանում և դնում են պատվանդանին ու մնում մի պահ քարացած, գլխիկոր: Կսվում է դարձյալ հրամանը: Զինվորները հատու քայլերով ետ են դառնում, գրավում իրենց տեղերը և վաշտը նույն կարգով հեռանում է:

Մեծ առաջնորդի մոնումենտ-քանդակի պատվանդանին պսակներ են դնում Երևանի զործարանների, հիմնարկների, ուսումնական հաստատությունների, դպրոցների տասնյակ կուլեկտիվներ:

Մինչև ուշ երեկո մոնումենտի շրջակա հրապարակը լի էր մարդկանցով:

Հալոց մայրաքաղաքը իր խորին հարգանքն էր մատուցում և վերջին հրաժեշտն էր տալիս իմաստուն առաջնորդին և ուսուցչին, մեծ Ստալինին...

